

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanat Algıları ve Sanat Konularının Öğretimine Yönelik Görüşleri

Nadire Emel AKHAN*

Özet

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algılarını ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki sanat konuları ve öğretimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma ayrıca, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programındaki “Sanat ve Estetik” dersi sürecinde, sanat konularına yaklaşımlarını değerlendirmektedir. Bu amaçla araştırmaya 2011- 2012 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2. sınıfında eğitim gören 86 öğretmen adayı, “Sanat ve Estetik” dersi kapsamında katılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile hazırlanan bu çalışmada doküman incelemesi ve görüşme teknikleri kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının sanat konularının öğretiminin gerekliliğine inandıkları fakat sanat konularını anlatma konusunda kendilerini yeterli görmedikleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularında kendilerini yetiştirmeleri gerektiğine inandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca “Sanat ve Estetik” dersi kapsamında öğretmen adaylarının sanat konularına yönelik görüşlerinin büyük oranda olumlu yönde değiştiğini ve öğretmen adaylarının sanat konularını öğrendikçe daha fazla sevdikleri ve ilgilenmeye başladıklarını söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler, sanat konuları, algı, görüş

The Art Perceptions of Social Studies Teacher Candidates and Their Opinions on Teaching the Topics Regarding Art

Abstract

The aim of this study was to reveal the art perceptions of social studies teacher candidates and their opinions on the topics regarding art and on teaching them in the social studies course. In addition, this study evaluated

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D. Antalya, neakhan@akdeniz.edu.tr

Bu çalışma, 20-22 Eylül 2012 tarihlerinde I. Uluslararası Katılımlı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Sempozyumu’nda bildiri olarak sunulmuştur.

the teacher candidates' approaches to the topics in the "Art and Aesthetic" course in Social Studies Program at Undergraduate Level. For this reason, 86 sophomore teacher candidates studying at Akdeniz University, Social Studies Program at Undergraduate Level participated in the study within the scope of the "Art and Aesthetic" course. Document analysis and interview techniques were used in this qualitative study and the data were analyzed by "content analysis". The results of the study generally indicated that the teacher candidates believe the necessity of teaching the topics regarding art but they think that they are not proficient enough to explain these topics and they believe that social studies teachers should train themselves about the topics regarding art. Moreover, it is possible to say those social studies teacher candidates' opinions on the topics regarding art mostly changed positively within the scope of the "Art and Aesthetic" course and the more they are engaged in the topics regarding art the more they like and are interested in them.

Keywords: Social studies teacher candidates, social studies, topics regarding art, perception, opinion

Giriş

Sanat, insanlığın tarihi kadar eski bir kavramdır. Tarih boyunca insanın olduğu her yerde sanat var olmuştur. Evrensel tarih süreci içinde her toplumun kendine özgü bir sanatı oluşmuştur. Nerede bir insan topluluğu varsa, orada yaşamı gerekli kılan maddi hayatın, sezginin, bilinçaltının, içgüdüsellüğün bir etkisi olarak sanat kendini göstermiştir. Sanat, toplumsal yaşamın en önemli öğelerinden biridir, insan olmanın gereği, insanın ayrılmaz bir parçasıdır. Tarih sahnesine çıktığı ilk günden itibaren doğayla iç içe yaşayan, onun zorluklarına katlanan ve zaman içinde bu zorlukları akli ve geliştirdiği tekniklerle yenmesini bilen insanoğlu, sadece ihtiyaçlarını karşılamak için çaba göstermemiş; gelişen estetik duygusuyla yaptıklarını güzel yapmaya da çalışmıştır (Artut, 2009: 13; Yolcu, 2009: 21).

Sanat, bireysel açıdan duyguların, düşüncelerin, hayallerin, yaratıcı çabaların ve insanın kendini gerçekleştirmesinin kendi iç cevherini keşfetmesinin bir aracı, toplumları yüceltmede ve kaynaştırmada, bütüncü yönü ile önemli bir toplumsal kültür dinamiğidir (MEB, 2007: 4).

Sanat, sosyal yaşamın bir ürünüdür. Sanatsal gelişim, toplumsal gelişmeye ve toplumsal yaşamın yapısına doğrudan bağlıdır. Sanatın işlevi ne salt duygusal rahatlatma ne de salt haz duyulmasıdır. Sanatın çok yönlü, kültürel, iletişimsel, eğitimsel, aydınlatıcı, ulusal ve evrensel işlevleri onu

çok yönlü ve önemli kılmaktadır. Sanatın bu işlevleri yalnız sanata özgü niteliklerdir ve kişinin ussal (akla dayalı) gelişimini sağlar. Bunu sanattan başka hiçbir alan sağlayamaz. Bu yüzden sanatın çok yönlü öğretilmesi sanat eğitiminde çağdaş yaklaşımın bir gereğidir (Delier, 2005: 8).

Sanat eğitimi görsel sanatların tümünü kapsamaktadır. Dahası sanat, kültür ve toplum bilinci sağlamada birleştirici bir rol oynamaktadır. Böylelikle "sanat eğitimi" başlığı altına birçok dal girmekte ve toplumu bu bağlamda eğitme amacı gütmektedir. Sanat eğitimi, bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan tüm eğitim çabasına denir. Tanımından da anlaşılacağı üzere sanat eğitiminin gerekliliği iki ana başlıkta toplanabilir. Bunlardan biri yaratıcılığı geliştirmek, ikincisi ise estetik tavır kazandırmaktır (Arpalı, 2008: 3; Erkan, 2010: 220).

Sanat eğitimi ile birey içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenir. Kültürel değerlerine, geleneğine, sanatına, tarihine saygı duyan, onu koruyan bireyler kültürün gelecek nesillere taşıyıcısı olurlar. Bir milletin oluşumunda, varlığını sürdürmesinde ve sağlam temellerle ilerlemesinde maddi ve manevi değerlerinin önemi büyüktür. Sanat eğitimi de öğrencilere kültürünü tanıtır, öğretir, sevdirebilir ve onu bu değerleri koruyacak ve yaşatacak bireyler olarak yetiştirir. Bilimsel eğitimin yanında sanatsal eğitimin gerçekleştirilmesi bireyin, zihinsel yetilerinin, düşüncenin, zekânın gelişmesini sağlar. Sanat eğitimi zekâyâ dayalı duyuların ve sezgilerin eğitimidir (Düz, 2010: 12; Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 24).

Tarihsel süreç içinde sanatın ve buna bağlı olarak yaratıcılığın, her zaman toplumsal ve kültürel yapı ile birlikte yol aldığını görüyoruz. Doğa koşulları, iklim, dini inançlar, ekonomi, teknoloji, içinde bulunulan aile ve çevre sanatı, sanatçıyı ve yaratıcılığı etkilemektedir. Sanat eğitiminin amacı daha çok "iyi sanat eseri" yaratılması değil, daha iyi insanlar ve daha iyi toplumlar yaratılmasıdır. İnsanlar güzel ve iyi ideali yönünde eğitildiği sürece algılamaları, düşünceleri ve ifadelendirme biçimleri de o anlamda değer kazanır. Kısacası sanat eğitiminin amacı tüm öğrencileri sanatçı yapmak değildir. Amaç eğitim süreci içinde verilen sanat dersleri ile kişilere estetik duyarlılık ve davranışlar kazandırmak, bilinçli izleyiciler yetiştirmektir. Bilinçli izleyici sanatçıyı seçip şevkini ateşler, böylece sanat eğitimi asıl maksadına erişmiş olur yani sanatsal ve estetik doyuma ulaşmış bir toplum var olur. Bu toplum da özgür, barışçı, insancıl, toplumla bütünleşmiş, kendini yenileyebilen, yurt ve insan sevgisini kendi tarihinden alan, çağdaşlaşma sürecine uyum sağlayan insanlar demektir (Düz, 2010: 13; Arpalı, 2008: 3; Akın, 2006: 31).

Öğrenciler, geçmişteki sanat eserlerini çalışma fırsatlarına sahip oldukları zaman, sanatın toplumun değerlerini nasıl yansıttığını ve sanatların bir toplumun sosyal, siyasi ve ekonomik inançlarından nasıl etkilendiğini anlamaya başlarlar. Bir sanat objesi, yapıldığı zamanı ve kültürel bağlamı yansıtır. Aslında eski kültürler hakkında bilinenlerin veya tahmin edilenlerin birçoğu kaynağını sanattan alır. Sanat eserleri insanların, yerlerin ve nesnelerin nasıl görüldüğünü kaydeder. Geçmiş çağların materyalleri ve üretim teknikleri, coğrafi çevrenin ve toplum yapısının özelliklerini verebilir (Manifold, 1995).

Sosyal bilgiler, öğrencilerin yakın çevresini ve yerel toplumu incelemeleri ve daha sonra küresel sorunların ve olayların çalışılmasını anlamaları açısından ilköğretim öğrencileri için vazgeçilmez bir derstir. Araştırmalar sosyal bilimlerin sanat gibi disiplinlerle birleştirildiğinde daha kalıcı bir etki bıraktığı saptanmıştır. Çünkü sanat, tarihi tanımlar ve uygarlıkları ışık tutar. Sanat, derslerde olabildiğince çok kullanılmalıdır. Ancak o zaman öğretmenler sanatın eğitime olan katkısını görebilirler ve sınıfta eskiye nazaran daha rahat bir öğretim sağlayabilirler (Shoob & Stout, 2010: 133).

Sanat ve estetik eğitime erken yaşlarda başlamak oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi ilköğretim düzeyindeki öğrencilere sanat ve estetik duyarlılığı kazandırmada yardımcı olan en önemli derslerden birisidir. Sosyal bilgiler dersi sanat yoluyla öğrencilerin içeriği keşfetmelerine ve geçmişi yorumlayarak şimdiki zamanla karşılaştırmaları ve geleceğe etkilerini değerlendirmelerinde öğrencilere yardımcı olabilir. Bu nedenle toplumun kültür öğelerinden biri olan sanatın sosyal bilgiler programında yeteri derecede yer alması oldukça önemlidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretiminde toplumun kültürü kadar insanlığın ortak değerleri durumuna gelen öteki toplumların kültür öğelerinin de önemle incelenmesi ve ele alınması zorunluluğu unutulmamalıdır (Akhan, 2011; Morris & Obenchain, 2001; Ercan, 2007: 9).

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Toplumdaki bireyleri bir arada tutan en önemli güçlerden biri ortak değerlerdir. Toplumların gelişebilmesi, çağdaş uygarlıklar seviyesine çıkabilmesi ve iyi insan, iyi toplum yetiştirmek için bu ortak değerlerin geleceğin teminatı olan gençlere öğretilmesi, sevdirmesi ve kendilerine emanet olduğunun gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca gençlere toplumun olumsuz yönlerine eleştirel gözle bakmayı ve yorum yapmalarını öğretmek de gereklidir. Bu önemli görev ilköğretim dersleri içinde en fazla sosyal bilgiler dersine düşmektedir. Ortak değerlerin öğretilmesinde ve gençlerin

çevrelerine eleştirel gözle bakmalarını sağlamada sanat önemli bir güçtür. Toplumsal hayata kök salmış disiplinlerinin aracılığı ile sosyal bilgiler, ilköğretimde öğrencilere sanat eğitimi verebilecek en önemli derslerden birisidir. Araştırmalar sosyal bilimlerin sanat gibi disiplinlerle birleştirildiğinde daha kalıcı bir etki bıraktığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanatı sınıflarında olabilecek en fazla bir biçimde kullanması, derslerde kalıcılığın artması ve dersin sevilmesi bakımından oldukça önemlidir (Akhan, 2011; Shoob & Stout, 2010: 133).

İlköğretimde sanat konularının sosyal bilimler disiplinlerini öğretmedeki gücü düşünüldüğünde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat konularına ve öğretimine yönelik algıları, görüşleri ve yeterlilikleri önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algılarını ve sosyal bilgiler dersi kapsamındaki sanat konularının öğretimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Ayrıca araştırma, öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programındaki “Sanat ve Estetik” dersi sürecinde sanat konularına yaklaşımlarını değerlendirmektedir. Bu amaçla çalışmada aşağıdaki şu sorulara cevap aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatı nasıl açıklamaktadırlar?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatın ne zaman başladığını düşünmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatın ortaya çıkışını nasıl açıklamaktadır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanat konularının öğretiminde hangi sanat dalının daha etkili olduğunu düşünmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını bilmesinin önemini nasıl açıklamaktadır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesinin önemini nasıl açıklamaktadır?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları “Sanat ve Estetik” dersinin eğitimin fakültelerinin başka hangi bölümlerinde zorunlu ders olması gerektiğini düşünmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanat konularını anlatmada kendi yeterlilik düzeylerini ve nedenini nasıl açıklamaktadır?
- “Sanat ve Estetik” dersinden sonra öğretmen adaylarının sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri nasıl değişmiştir?

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi ve görüşme teknikleri ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsamaktadır. Görüşme ise önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda soru sorma ve yanıtlamaya dayalı bir iletişim sürecidir. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramalar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 119, 187, 227).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2011- 2012 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

	Çalışmaya Katılan Kız f	Çalışmaya Katılan Erkek f	Σ
Normal Öğretim	22	23	45
İkinci Öğretim	15	26	41
Σ	37	49	86

Çalışma grubu belirlenirken öncelikle öğretmen adaylarına “Sanat ve Estetik” dersinin ilk günü bir kompozisyon yazdırılmıştır. Bu kompozisyonda öğretmen adaylarından sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretime yönelik görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir. (Öğrencilere verilen yönerge: Sanat ve Estetik dersinin sosyal bilgiler programındaki yerini ve önemini düşünerek, sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretime yönelik görüşlerinizi yazınız.) Öğretmen adaylarından dönem sonunda, (dersin ilk günü yazdıkları kompozisyonlar hatırlatılmadan) sanat konularına ve öğretime yönelik görüşlerini tekrar yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının kompozisyonlarında, sanat konularına ve öğretime yönelik görüşleri olumlu ve olumsuz olarak belirlenmeye çalışılmıştır. İlk kompozisyonda yazdıkları ile son yazdıkları arasında uyumsuzluk belirlenen, her iki çalışmaya da katılmayan ya da kompozisyonlarından biri eksik olan toplam 48 öğretmen adayı çalışma grubundan çıkarılarak 86 öğretmen adayı ile çalışma yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın veri toplama araçlarından ilki öğretmen adaylarının Sanat ve Estetik dersinin ilk gününde ve dönem sonundaki son derste yazdıkları sanat konularının öğretimine yönelik görüşlerinin yer aldığı kompozisyonlardır. Çalışmada ayrıca araştırmacı tarafından veri toplamak amacıyla açık uçlu odaklı sorular şeklinde bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formu için, önce ilgili alan yazın incelenerek, sosyal bilgiler öğretmenleri ve alan uzmanları ile konu hakkında görüşmeler yapılarak bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soruların ifade ediliş biçimleri, sorulma sırası ve içeriklerine ilişkin olarak alan uzmanlarının görüşleri çerçevesinde çalışılarak sorular belirlenmiştir. Öğretmen adayları ile görüşmeler derslerin bitimini takiben dönem sonu sınavları ve sonrasında yapılmıştır. Görüşmeler iki araştırmacı tarafından biri raportör olacak şekilde yapılmıştır. Araştırmacılardan birisi sosyal bilgiler eğitiminde doktora yapmış sosyal bilgiler öğretmeni diğeri ise sosyal bilgiler eğitiminde araştırma görevlisidir. Görüşmelere öğrencilerin görüşlerini yansız ve rahat ifade edebilmeleri için dersin öğretim üyesi katılmamıştır. Görüşme sonrasında raportörün yazdıkları öğretmen adayına okutulmuş ve onayı alınarak araştırma verisi olarak kabul edilmiştir.

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programındaki “Sanat ve Estetik” dersi çerçevesinde araştırmanın yazarı tarafından yürütülmüştür. Ders kapsamında Yüksek Öğretim Kurumu’nun Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Lisans Programı çerçevesinde “Sanat ve Estetik” dersinin içeriği takip edilmiştir. Bu içeriğin yanı sıra derste çağdaş yaklaşıma göre sanatlar (yüzey, hacim, mekân, dil, ses, devinim, eylem sanatları) ilköğretimdeki konularla ilişkilendirilerek etkinlik örnekleri ile gösterilmiştir. Ayrıca müzelerin sanat konularının öğretimindeki öneminden yola çıkarak sosyal bilgiler derslerinde yapılabilecek müzede sanat etkinliği örnekleri, müze gezileri ile gösterilmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda içerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar (kodlar) ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edip düzenleyerek yorumlamaktır. Bu amaçla, çalışmada içerik analizi yapılırken sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkılarak temalar ve kodlar belirlenmiştir. Elde edilen veriler sayısallaştırılarak yüzde (%) ve frekans (f) şeklinde tablolarda verilmiştir. Ayrıca çalışma içinde kodlar ve temaların daha iyi anlaşılabilmesi için, bazı öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler verilmiştir. Araştırmanın

güvenirligi için veriler iki araştırmacı (araştırmanın yazarı ve sosyal bilgiler eğitiminde doktora yapmış sosyal bilgiler öğretmeni) tarafından analiz edilmiş ve P (Uzlaşma Yüzdesi) = $(N_{ab} / (N_{a.} + N_{.b})) \times 100$ (Miles & Huberman, 1994) formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre araştırmacılar arasındaki güvenirlilik %90 bulunmuştur. Bu sonuç araştırmacıların kodlamalarındaki benzerliğin fazla olduğunu, çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Bulgular bölümünde kullanılan kısaltmaların açılımı şunlardır: Σ : Toplam, f: Frekans, %: yüzde, KÖA: Kız Öğretmen Adayı, EÖA: Erkek Öğretmen Adayı, K: Kız, E: Erkek.

Bulgular ve Yorum

1. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatı nasıl açıklamaktadırlar?

Tablo 2: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat hakkındaki açıklamaları

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Gelişim	Gelişimi destekleyen	5	7	12	14
	Σ	5	7	12	
Hayatın Anlamı	Anlam katan	5	4	9	19,7
	Güzelleştiren	3	2	5	
	Olduğu gibi yansıtan	1	2	3	
	Σ	9	8	17	
Gereklilik	Kültür aktarımı	6	18	24	31,3
	Tarihin aynası	2	1	3	
	Σ	8	19	27	
İçgüdüsel	Ruhun yansıması	7	5	12	35
	İçten gelen	3	4	7	
	İhtiyaç	2	3	5	
	Duygu yoğunluğu	2	2	4	
	Kendini ifade ediş	1	1	2	
Σ	15	15	30		

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından ilk olarak sanatı açıklamaları istenmiştir. Tablo 2'ye göre öğretmen adayları %35 (f=30) sıklıkla sanatı *içgüdüsel* olarak açıklamışlardır. Öğretmen adaylarından kızlar en fazla (f=15) sanatı *içgüdüsel* olarak açıklarken, erkekler sanatı en fazla (f=19) *gereklilik* olarak açıklamışlardır. Kız öğretmen adayları *içgüdüsel* olarak açıkladıkları sanatı (f=7) sıklıkla *ruhun yansıması* olarak dile getirirken, erkek öğretmen adayları *gereklilik* olarak açıkladıkları sanatı (f=18) sıklıkla *kültürün*

devamı olarak dile getirmişlerdir. Birinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları sanatı, *gelişim* (gelişimi destekleyen), *hayatın anlamı* (yaşamı güzelleştiren, anlam katan, olduğu gibi yansıtan), *içgüdüsel* (ruhun dışı yansıması, kendini ifade ediş, ihtiyaç, içten gelen), *gereklilik* (kültür aktarımı, tarihin aynası) gibi ifadeler kullanarak açıklamışlardır. Öğretmen adaylarının bazıları; “Öğrencilerde eleştirel duyu gelişir, gördüğünü yorumlar, işittiğini algılar. Alguları ile arasına köprü olur (Gelişim, K18)”, “Toplumun ayakta tutan değerlerin öğrenilmesi ve korunması gerekliliğini aşılır (Gereklilik, E14)”, “Kültürümüzü ve tarihimizi öğreten önemli bir güçtür (Gereklilik, E9)”, İnsan ruhundan gelen soyutluğun somutluğa çevrilmiş halidir. Duygunun tuvale ya da notalara dökülmesi gibi (İçgüdüsel, K3)”, “Sanat aslında bir ihtiyaçtır. Yaşamımızı sürdürürken duygularımızı içgüdüsel bir şekilde ifade etme gereksinimi duyarız. İşte sanat duygularımızı ifade etmenin güzel bir yoludur (İçgüdüsel, K8)”, “Sanat, yaşamdaki güzelliklere anlam katan sihirli bir değerdir (Hayatın Anlamı, K24)”, “Sanat, yaşamı yansıtır. Hem de yansıtılabilecek en doğal şekliyle olduğu gibi tüm gerçeğiyle (Hayatın Anlamı, E4)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

2. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatın ne zaman başladığını düşünmektedir?

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanatın başlangıcına yönelik açıklamaları

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Yakın Çağlarda	Keşiflerle beraber	6	5	11	18,6
	Akımlarla beraber	2	1	3	
	Günümüzde	-	2	2	
	Σ	8	8	16	
İlkçağlarda	Yontma Taş Devri	2	9	11	31,3
	Cilalı Taş Devri	3	6	9	
	Tarihi çağlarda	3	4	7	
	Σ	8	19	27	
İnsanla beraber	İnsanın yaratılması ile	9	6	15	50
	İnsanların iletişimi ile	8	9	17	
	Yerleşik hayata geçişle	4	7	11	
	Σ	21	22	43	

Öğretmen adaylarından sanatın ne zaman başladığını açıklamaları istendiğinde Tablo 3'e göre %50 (f=43) sıklıkla sanatın *insanla beraber* başladığını dile getirmişlerdir. Hem kız öğretmen adayları (f=21) hem de erkek öğretmen adayları (f=22) büyük oranda sanatın insanın var olması ile başladığını dile getirmiştir. Öğretmen adayları %18,6 (f=16) sıklıkla ise sanatın daha yakın *çağlarda* başladığını söylemişlerdir. İkinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde çalışma grubunun büyük kısmı sanatın ilkçağlardan itibaren insanın var oluşuyla başladığını dile getirmiştir.

Öğretmen adaylarının bazıları; "*Taşın oyulması, ağacın yontulması, demirin eritilip şekillendirilmesi sanatın ne zaman başladığının bir göstergesidir (İlkçağlarda, E44)*", "*Yerleşik yaşama geçilmesi ile iletişim başlamıştır. İnsanların iletişime geçmesi ile birlikte sanat doğmuştur (İnsanla beraber, K25)*", "*İnsan var olduğu zamandan itibaren vardır çünkü sanat insan olmadan var olamaz (İnsanla beraber, E2)*", "*Sanat insanın kendi ihtiyaçları için eşya yapmaya başlaması ile doğmuştur (İnsanla beraber, K11)*", "*Sanat, akımlarının doğmasıyla gerçek kimliğini kazanmıştır. Ondan önce tam bir sanattan bahsetmek mümkün değildir (Yakınçağlarda, K6)*", "*Sanatın gerçek anlamda değer bulması günümüzde olmuştur. Yani yakın dönemlerde. Ondan öncede sanatla uğraşan vardır belki ama günümüzdeki anlamda sanattan bahsetmek zordur (Yakınçağlarda, E21)*" şeklinde cevaplar vermişlerdir.

3. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanatın ortaya çıkışını nasıl açıklamaktadır?

Tablo 4: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanatın ortaya çıkışı hakkındaki açıklamaları

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
İletişimden	İnsanların paylaşımı	6	7	13	29
	Toplumların etkileşimi	3	4	7	
	Alanlar arası ilişki	2	3	5	
	Σ	11	14	25	
İhtiyaçtan	Kendini ifade ediş	10	4	14	70,9
	Duyguları besleyen	8	8	16	
	Kültür aktarımı	3	11	14	
	Dünyayı anlama	3	6	9	
	Nesilleri eğiten	2	6	8	
	Σ	26	35	61	

Öğretmen adaylarına sanatın nasıl ortaya çıkmış olabileceği sorulduğunda Tablo 4'e göre % 70,9 (f=61) sıklıkla sanatın *ihtiyaçtan* ortaya çıktığını dile getirmiştir. Öğretmen adayları bu ihtiyacı kendini ifade etme ihtiyacı, duyguların ihtiyacı, dünyayı anlama ihtiyacı, nesilleri eğitime ihtiyacı ve kültürün aktarılmasına duyulan ihtiyaç olarak dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları %29 (f=25) sıklıkta ise sanatın *iletişim* sonucu ortaya çıkmış olabileceğini dile getirmişlerdir. Üçüncü alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları sanatın ortaya çıkışını insanların ihtiyaçlarından ve insanlar arasındaki iletişim sonucu olduğunu dile getirmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bazıları; *"Sanat tamamen insanların ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Çünkü kişinin kendini ifade etmeye ihtiyacı vardır. Bunu belki müzikle belki resimle yapmıştır. Ama özünde hep bir kendini ifade etme ihtiyacı vardır (İhtiyaçtan, K1)"*, *"Sanat bir kültür aktarımıdır. Uygarlıklar kültür birikimlerini sanat yoluyla gelecek nesillere aktarmak isterler. Bu gelecek nesillerin onları anlaması ve unutmaması içindir (İhtiyaçtan, E19)"*, *"Sanat insanların iletişimi ile doğmuştur. Sanat eserlerinin hepsi insanların birbiri ile iletişimidir. Bugün bir müzik eseri hakkında aynı dili konuşmalar da aynı duyguları hisseden bu hislerle iletişim kuran insanlar vardır (İletişimden, K31)"*, *"Sanat toplumların etkileşimi ile doğmuştur. Bu etkileşim sayesinde ortak değerler ortak kültürler oluşmuştur. İnsanlar birbirleri ile olan iletişimleri sayesinde bu ortak değerleri korumuşlar ve gelecek kuşaklara miras olarak bırakmışlardır (İletişimden, E34)"* şeklinde cevaplar vermişlerdir.

4. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanat konularının öğretiminde hangi sanat dalının daha etkili olduğunu düşünmektedir?

Tablo 5: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat konularının öğretiminde etkili olan sanat dalı hakkındaki görüşleri

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Fonetik	Müzik	9	8	17	27,9
	Edebiyat	2	5	7	
	Σ	11	13	24	
Plastik	Resim	8	5	13	34,8
	Heykel	3	1	4	
	Uzam	2	11	13	
	Σ	13	17	30	

	Sinema	8	15	23	
Plastik ve Fonetik	Tiyatro	3	2	5	37,2
	Opera	2	2	4	
	Σ	13	19	32	

Öğretmen adaylarına sanat konularının öğretiminde etkili olan sanat dalları sorulduğunda Tablo 5'e göre % 37,2 (f=32) sıklıkla plastik ve fonetik sanatlar olduğunu söylemişlerdir. Kız öğretmen adayları sanat konularının öğretiminde etkili olan sanat dalı için müziği (f=9), erkek öğretmen adayları ise sinemayı (f=15) daha sık kullanmışlardır. Dördüncü alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının farklı sanat dallarının sanat konularının öğretimindeki etkililiğine dair görüşleri yakın rakamsal sıklıkla tekrarlırsa da öğretmen adaylarının genel kanısı, hem görsel hem işitsel sanatların sanat konularında etkili öğretime yardımcı olacağı yönündedir.

Öğretmen adaylarının bazıları; "Sanat eğitimi verilirken resim daha etkilidir. Çünkü baktığın resmi kendi kafanın içinde konuşturabilirsin (Plastik, E 35), "Sanat ancak tiyatro ile sevdirebilir. Çünkü taklidi kötüsü olmaz. Oyuncu bizzat işin içindedir. Rötüş yoktur. İzleyen karşısında gerçekleşir. Bütün duygular hazlar tiyatro ile dışarıya apaçık yansır (Plastik ve Fonetik, E13)", "Toplum sanatı sinema ile sevdi. Bence sinema daha kaliteli eserler yaparsa toplumun ilgisi artar (Plastik ve Fonetik, K33)", "Müzik bence fakirinden zenginine her kesimin ilgi alanı. Sanatı seveceklerse bu müzik eserleri ile daha zevkli olur (Fonetik, K21)", "Uzam sanatlarından mimari sanatı sevdirebilir. Çünkü insanın yaşadığı yer çok önemlidir. İnsan yaşadığı yere bir beğeni, bağlılık duyar (Plastik, E29)" şeklinde cevaplar vermişlerdir.

5. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını bilmesinin önemini nasıl açıklamaktadır?

Tablo 6: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını bilmesinin önemi hakkındaki görüşleri

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
	Sosyal Bilimler anlayışından	7	6	13	
Dersler	Tarih bilimine yardımcı	2	2	4	24,4
	Sosyal bilgilere yardımcı	1	3	4	
	Σ	10	11	21	

Gereklilik	Kültür ve mirasa katkısı	5	11	16	32,5
	Ulusal bilince katkısı	3	5	8	
	Evrensel değerlere katkısı	2	2	4	
	Σ	10	18	28	
Genel Kültür	Her şeyden anlamalı	12	9	21	43
	Bütüne bakmayı sağlar	3	2	5	
	Yorum yapmayı sağlar	1	1	2	
	İletişimi kolaylaştırır	1	4	5	
	Σ	17	20	37	

Öğretmen adaylarına ilk olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sanat konularını bilmelerini gerekli görüp görmedikleri sorulmuştur. Araştırma grubundaki öğretmen adaylarının tamamı sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sanat konularını bilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarına sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını neden öğrenmesi gerektiği yönünde görüşleri sorulduğunda ise, Tablo 6'a göre % 43 (f=37) sıklıkla *genel kültür*, %32,5 (f=28) sıklıkla *gereklilik*, %24,4 (f=21) sıklıkla *dersler* bakımlarından sanat konularının öğrenilmesi gerekliliğini dile getirmişlerdir. Kız öğretmen adayları (f=17) sıklıkla erkek öğretmen adayları ise (f=20) sıklıkla sosyal bilgiler öğretmenlerin sanat konularını *genel kültür* nedeniyle öğrenmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Öğretmen adayları sanatın *genel kültür* olarak öğrenilmesini sosyal bilgiler öğretmeninin her alana hakim olması ve genel kültürünün iyi olması gerektiği şeklinde yorumlamışlardır. Ayrıca sanatın bütüne bakmayı, yorum yapmayı sağlayan ve iletişimi kolaylaştıran gücüne işaret ederek, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yararlanabileceğini söylemişlerdir.

Beşinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını öğrenmesini önemli gördükleri söylenebilir. Öğretmen adayları sanat konularını derslerde (tarih konularının öğretiminde, sosyal bilimlerin öğretilmesinde) yardımcı bir güç olması bakımından, genel kültür bakımından ve kültürel mirasa, ulusal bilince, evrensel değerlere katkısı bakımından önemli gördüklerini dile getirmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bazıları; "*Sosyal bilimler birçok farklı disiplini içerir. Sanat bu disiplinlerin öğretilmesini zevkli ve kalıcı hale getirir. Özellikle tarih öğretiminde sosyal bilgiler öğretmeni sanat konularını öğrenmelidir (Dersler, E41)*", "*Aslında sanat sosyal bilgilerin hemen her konusunun öğretimine yardımcı,*

güçlü bir araçtır. Çünkü her sanat eseri aslında bir kültürü yansıtır. Bizlerde derslerde bunları gösterebiliriz. Öğrenciler eminim sosyal bilgileri daha çok sevecektir ve bilgileri daha kalıcı olacaktır (Dersler, K5)", "Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaderi bu her şeyi öğrenmek zorundayız. Sanat bence öğrenmek zorunda olduğumuz konuların en zevklisi. Sanat konularını öğrenmek genel kültürümüzü geliştirir. Bir sosyal bilgiler öğretmenin genel kültürü sağlam olmalıdır (Genel Kültür, K32)", "Sanat bütüne bakmayı sağlar ve olayları değerlendirme yeteneğine katkı sağlar. Özellikle öğretmeni olacağımız çocukların gelişimleri yönünden bunun faydalı olduğunu düşünüyorum. Sosyal bilgiler öğretmenleri genel kültür olsun diye bile kullanılmalıdır (Genel Kültür, K27)", "Sanatı sevende var sevmeyende fakat bunu öyle değerlendirmemeliyiz. Öğretmen olacağız biz sevmesek bile öğrencilerimize sanat konularını öğretmeliyiz. Belki onlar sevecek beklide sanatçı olacaklar kim bilebilir. Biz öğrencilere kültürümüzü öğretiyoruz. Bu da en iyi sanat ile olur (Gereklilik, E20)", Sanat konularının öğretiminde kendimizi geliştirmeliyiz. Çünkü sosyal bilgiler öğretmeni ilköğretimde kültürel mirası öğreten bir öğretmendir. Kültürel mirası öğrencilere sanatla sevdirerek öğretebiliriz (Gereklilik, K15)" şeklinde cevaplar vermişlerdir.

6. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesinin önemini nasıl açıklamaktadır?

Tablo 7: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesinin önemi hakkındaki görüşleri

Temalar	Alt Kategoriler	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Gelişim	Kişisel gelişim	4	2	6	10,4
	Mesleki gelişim	1	2	3	
	Σ	5	4	9	
Toplum	Toplum dersi	3	5	8	18,6
	Toplumun ihtiyacı	2	3	5	
	Toplumsal sorunlar	1	2	3	
	Σ	6	10	16	
Genel Kültür	Yeni nesillere aktarıcı	5	9	14	27,9
	Her alandan yararlanan	3	3	6	
	Alan gezilerine yardımcı	1	3	4	
	Σ	9	15	24	
	Milli değerlerin korunması	7	12	19	

	Kültürel öğelerin aktarımı	5	2	7	
Kültürel	Değer vermeyi öğrenme	3	4	7	43
Miras	Evrensel değerlerin tanınması	2	2	4	
	Σ	17	20	37	

Tablo 7'e göre öğretmen adayları sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesinin önemini % 43 (f=37) sıklıkla *kültürel miras* olarak dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarından her iki cinsiyette de milli ve evrensel değerlerin aktarımında, kültürel mirasın korunmasında ve değer verilmesinde sanat önemli bir araç olarak ifade edilmiştir. Ayrıca sanatın sosyal bilgiler dersindeki önemi %27,9 (f=24) ile *genel kültür*, %18,6 (f=16) ile toplumun ihtiyaçları ve sosyal bilgilerin *toplum* dersi olmasıyla, %10,4 (f=9) ile *mesleki ve kişisel gelişimle* ilişkilendirilmiştir.

Altıncı alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesini önemli gördüğünü söylemek mümkündür. Sosyal bilgiler dersinin içeriğini ve hitap ettiği yaş grubunu göz önünde bulundurarak öğretmen adayları sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesinin önemini, gerektiği şekilde açıklayabilmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bazıları; *"Sanat konuları kültürel mirasımızı öğretir. Öğrenciler kültürel mirasımıza sahip çıkmayı ve onlara değer vermeyi öğrenirler (Kültürel Miras, K4)"*, *"Sanat kendi kültürümüzü ve tüm evrensel değerleri öğretir. Sosyal bilgiler bu nedenden dolayı sanatı her zaman kullanmalıdır (Kültür ve Miras, E33)"*, *"Sosyal bilgiler aslında bir genel kültür dersidir. Her alandan belli oranda yararlanır. Bu alanlardan biri de sanattır. Sanat sayesinde sosyal bilgiler dersi daha kalıcı ve zevkli olur (Genel Kültür, K7)"*, *"Sosyal bilgiler gibi sanatta toplumu ilgilendirir. Bu ortak nokta onları ayrılmaz hale getirmiştir. Toplumun kültürünü, beğenilerini hatta sorunlarını yansıtır. Bu noktada sosyal bilgiler, sanatı öğretimde bir araç olarak kullanır (Toplum, E10)"*, *"Sanat öğrencilerin duyuşsal, bilişsel, psikomotor gelişimine katkı sağlar. Sosyal bilgiler dersi ilköğretim dersi olduğu için bu dönemde öğrencilerin gelişimine katkı sağlayacak her alanı kullanmak gerekmektedir (Gelişim, K16)"* şeklinde cevaplar vermişlerdir.

7. Sosyal bilgiler öğretmen adayları "Sanat ve Estetik" dersinin eğitimin fakültelerinin başka hangi bölümlerinde zorunlu ders olması gerektiğini düşünmektedir?

Tablo 8: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, “Sanat ve Estetik” dersinin, eğitiminin fakültelerinin başka hangi bölümlerinde zorunlu ders olması gerektiği hakkındaki görüşleri

Alanlar	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Okul Öncesi Öğretmenliği	13	16	29	33,7
Sınıf Öğretmenliği	5	12	17	19,7
Türkçe Öğretmenliği	1	6	7	8,1
Sözel Alan Öğretmenlikleri	18	13	31	35,9
Sayısal Alan Öğretmenlikleri	-	2	2	2,3

“Sanat ve Estetik”* dersi, sosyal bilgiler öğretmenliği ikinci sınıf birinci döneminde okutulmakta olan zorunlu alan ve alan eğitimi derstir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Sanat ve Estetik” dersinin zorunlu bir ders olması hakkında düşünceleri sorulmuştur. Çalışma grubundaki Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamı “Sanat ve Estetik” dersinin sosyal bilgiler öğretmenliğinde zorunlu ders olarak okutulmasına olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adaylarının bazıları; “İlk etapta alanımla ilgisiz gibi görmeme rağmen zamanla ufukumuzun genişlediğini bakış açımızın değiştiğini fark ettim. Sosyal bilgiler içerisindeki işleniş ve öğrenme açısından en zevkli derslerden birisi. Kesinlikle zorunlu ders olmalı (E15), “Böyle bir ders kesinlikle zorunlu ders olmalı. Seçmeli ders olsa da mutlaka seçerdim. Resmen negatif düşüncelerden arındığım, rahatladığım aynı zamanda hem eğlenip hem öğrendiğim bir ders. Bunu çok az ders başarabiliyor (K9)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Sanat ve Estetik” dersinin eğitim fakültesinin başka hangi bölümlerinde zorunlu ders olması gerektiğini sorduğumuzda ise %35,9 (f=31) sıklıkla sözel alan öğretmenliklerinde, %33,7 (f=29) sıklıkla Okul Öncesi öğretmenliğinde cevabı verilmiştir. Öğretmen adaylarından erkek adaylar %2,3 (f=2) sıklıkla “Sanat ve Estetik” dersinin sayısal alan öğretmenliklerinde de zorunlu

*Sanat ve Estetik (2-0-2)

Sanat ve estetik konusunda temel kavramlar; kişilerin zihinsel, duygusal ve devinimsel gelişiminde sanatın ve sanat eğitiminin yeri ve önemi; yaratıcılık sanat ve estetik duyarlılık eğitimle sanat arasındaki ilişki, dünyada ve Türkiye’de sanatın gelişimi, sanatın kültürle ilişkileri, sanat eğitiminde tarihi mekânların kullanımı ve müzelerin önemi.

(Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Lisans Programı çerçevesinde “Sanat ve Estetik” dersinin içeriği Sosyal Bilgiler Lisans programından alınmıştır.

https://www.yok.gov.tr/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,134/Itemid,88/)

olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Yedinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları sanat konularının öğretiminde eğitim fakültelerinin özellikle sözel alan öğretmenliklerini ilişkili bulmuşlardır.

Öğretmen adaylarının bazıları; *“Toplumun sanatçılar yüceltir, onları yetiştirenler ve keşfedenler de öğretmenlerdir. Bu nedenle eğitim fakültelerinde sanat sözel bir alan olduğu için sözel bölüm öğretmenliklerinin hepsinde zorunlu olmalıdır (K36)”, “Sanat eğitimi okul öncesi öğretmenliğinde zorunlu olmalıdır. Sanat eğitimi erken yaşlarda başlarsa daha kalıcı olur (E23)”, “Sanat eğitimi ilköğretim birinci sınıfta başlamalıdır. Bu nedenle sınıf öğretmenliğinde zorunlu olmalıdır (K13)”, “Sanat kültürel mirasa değer vermeyi öğretir. O nedenle daha okul öncesi dönemden basitte olsa sanat eğitimi almalıdır. Ağaç yaşken eğilir. Bizim yaşımız sanatı öğrenmek ve sevmek için çok geç. Belki farkındalık kazandık ama ilköğretimde ya da okul öncesinde bu eğitimi alsaydık dünyaya bakışımız şuan çok farklı olurdu (E6), “Sanat eğitimi sayısal alanlarda da zorunlu olmalıdır. Sanat sözel bir alan olarak görülmemeli genel kültür alanı olarak görülmelidir (E29)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.*

8. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanat konularını anlatmada kendi yeterlilik düzeylerini ve nedenini nasıl açıklamaktadır?

Tablo 9: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat konularını anlatmada kendi yeterlilik düzeyleri hakkındaki görüşleri

5 Üzerinden Notlar	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Notunu 1 verenler	-	11	11	12,7
Notunu 2 verenler	3	25	28	32,5
Notunu 3 verenler	26	13	39	45,3
Notunu 4 verenler	8	-	8	9,3
Notunu 5 verenler	-	-	-	-

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından sanat konularını anlatmadaki yeterliliklerine 5 üzerinden bir not vermelerini istendi. Her öğretmen adayı kendisinin sanat konularını anlatmadaki yeterliliklerine not verdi. Öğretmen adayları notuna %45,5 (f=39) sıklıkla 3 vermişlerdir. Öğretmen adaylarından

kızlar (f=26) sıklıkta 3, erkekler (f=25) sıklıkla 2 vermişlerdir. Sekizinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları sanat konularını anlatmada kendilerine orta düzey ve altında not vermişlerdir.

Öğretmen adayları sanat konularını anlatmadaki yeterliliklerini bilgi düzeyinde değerlendirmişler ve kendilerini yeterli görmediklerini dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarının bazıları; “Kendime ancak 1 verebilirim. İlğim olsa da bilgim çok sınırlı (E 36)”, “Sanat konularını anlatmada yeterli bilgim yok. Bugüne kadar böyle bir eğitim almadım. Ama yine de bilgi anlamında yeni yeni bir şeyler oluşmaya başladı. Daha yolun başındayım notum ancak 1 (K22)”, “Bu dersle birlikte birçok eser tanıdım. Bilgi anlamında az ama bir şeyler temel atıldı. Notum 5 üzerinden 2 olabilir (E13)”, “Sanat konularında kendimi çok yeterli görmüyorum. Çok bilindik sanat eserleri haricinde zayıfım o yüzden 2 veriyorum (K12)”, “Sanat eserlerini biliyorum ama sanatçıları çok iyi tanımıyorum. Sanat ile ilgili ilk defa ders görüyorum. 3 sanırım benim sanat konularındaki yeterliliğime fazla bile gelir ☺ (E48)”, “Sanatı seviyorum. Elimden geldiğince her dalına zaman ayırıyorum. Tam not veremesem de 4 sanırım iyi (K34)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

9. “Sanat ve Estetik” dersinden sonra sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri nasıl değişmiştir?

Tablo 10: “Sanat ve Estetik” dersinden sonra sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri

Görüş	KÖA f	EÖA f	Σ	%
Görüşleri olumlu yönde değişenler	20	40	60	69,76
Görüşleri olumsuz yönde değişenler	-	-	-	-
Görüşleri değişmeyenler (önceki olumlu)	17	9	26	30,23
Görüşleri değişmeyenler (önceki olumsuz)	-	-	-	-

Öğretmen adaylarına “Sanat ve Estetik” dersinin ilk günü bir kompozisyon yazdırılmıştır. Bu kompozisyonda öğretmen adaylarından sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretimine yönelik görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarından dönem sonunda, ilk yazdıkları kompozisyonlar hatırlatılmadan sosyal bilgiler derslerinde sanat

konularının öğretimine yönelik görüşlerini tekrar yazmaları istenmiştir. Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının kompozisyonları karşılaştırıldığında %69,7 (f=60) sıklıkla Sanat ve Estetik dersi sonrasında sanat konularına ve öğretimine yönelik görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini tespit edilmiştir. 17 kız öğretmen adayı, 9 erkek öğretmen adayı ise ders öncesinde de sanat konularının öğretimine dair görüşlerinde olumlu düşünceler taşıdıkları ve ders sonrasında da fikirlerinin değişmediği tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarından düşünceleri olumsuz yönde değişen ya da daha önce fikirleri olumsuz yönde olup halen olumsuz fikir ifade eden olmamıştır. Dokuzuncu alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının derslerinde sanat konularının öğretimine yönelik düşünceleri Sanat ve Estetik dersi sonrasında olumlu yönde değişmiştir, diyebiliriz. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kompozisyonlarından yapılan alıntılardan bazıları şöyledir:

"... Sanat diye bir ders olduğunu görünce şaşırđım. Kazı mı yapacağız müze mi geyeceğiz diye düşünüyorum açıkçası. Hiç ilgimi çekmiyor, umarım bunları yapmayız.", *"...Korkarak başladığım bu derste hedeflerimi gördüm. Sıkıcı geçecek derken aslında öğretmen olduğumda ne kadar güçlü bir aracım olduğunu anladım. Sosyal bilgiler öğretmenleri için olmazsa olmaz bir alan. Çünkü biz kültürel mirası, ortak değerlerimizi öğretiyoruz. Amacımız iyi vatandaş yetiştirmek. İyi bir vatandaşta değerlerimizi tanıyan, koruyan ve gelecek nesillere aktaran kişidir."* (K23).

"... Sosyal bilgiler öğretmeni her şeyi bilmek zorunda mı? diye düşündüm dersi duyduğumda. Ekonomi dersinden sonra benim için tam bir yıkıntı oldu sanat. Kredi doldurmak için mi koyuldu acaba.", *"...Sanat dersinde boş boş eser inceleyip sıkılacağımı düşünürken onu nasıl derslerimde etkin bir şekilde kullanacağımı öğrendim. Sosyal bilgiler öğretmeni için önemli bir güç olacağını anladım. Üstelik sanat eserleri ile ilgilenmeye bile başladım."* (E42).

"... Sanatın sömürü olarak kullanıldığını düşünüyorum. Kaliteli olanlara sözüm yok. Fakat sanatı derslerimizde nasıl kullanacağız. Ben asla klasik müzik dinlemem. Beni bozar.", *"...Bu derste birçok eser tanıdım. Asla dönüp bakmadığım tabloların, asla dinlemediğim müziklerin ne kadar anlamlı olduğunu gördüm. Aslında önceki düşüncelerim önyargılarımdı. Sanata kucak açmayı öğrendim bu derste. Biz bu derste sanatı sosyal bilgiler derslerinde kullanmayı öğrendik. Ama bana olan katkısını da belirtmeden geçemeyeceğim. Sanata bakışım değişti."* (E18).

"... Sanatı çok seviyorum. Ders programında olduğunu duyunca çok sevindim. Programda olması çok güzel. Eminim zevkli ve faydalı bir ders bizi bekliyor.", *"...Ders programında sanat ve estetik gibi bir ders görmek beni çok mutlu*

etmişti. Yanılmadım. Ben biraz eğlenceli olma kısmını düşünmüştüm ama mesleki gelişimime çok faydalı oldu. Sanatı daha fazla sevmeye ve sanat eserleri ile daha fazla ilgilenmeye başladım. Sosyal bilgiler dersinde ben öğrenciyken hiç sanat eserleri ile etkinlik yapmadım. Şimdiki çocuklar çok şanslı. Sanat onları hem eğitecek hem eğlendirecek.”(K9).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler dersi kapsamındaki sanat konuları ve öğretimi ile ilgili literatür incelendiğinde çalışmaların genellikle sanatın sosyal bilgiler programları içerisindeki yeri ve önemi üzerine yoğunlaştığını, öğretmen ve öğretmen adaylarının sanat konularındaki uygulama örneklerine yer verildiğini görmekteyiz (Akın, 2006; Arpalı, 2008; Ercan, 2007; Delier, 2005; Costa, 2005; Manifold, 1995; Morris & Obenchain, 2001; Colley, 2012). Bu çalışma ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının; sanat alguları üzerine, öğretmenlik yapacakları ilköğretim sosyal bilgiler dersleri içerisindeki sanat konularının öğretimi ile ilgili görüşlerine ve sosyal bilgiler lisans eğitimi programındaki “Sanat ve Estetik” dersi sürecindeki yaklaşımları üzerine odaklanmıştır.

Araştırma problemlerinin bulgularını tek tek değerlendirildiğinde ilk olarak öğretmen adayları sanatı, yaşam (yaşamı güzelleştiren ve anlam katan), içgüdüsel (ruhun dışı yansıması, kendini ifade ediş, ihtiyaç, içten gelen), gereklilik (kültürün devamını sağlaması, tarihi yansıtması, gelişimi desteklemesi) gibi ifadeler kullanarak açıklamışlardır. Diğer bir bulguda öğretmen adayları sanatın ilkçağlardan itibaren insanın var oluşuyla birlikte başladığını dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları sanatın ortaya çıkışını ise insanların ihtiyaçlarından ve insanlar arasındaki iletişim sonucundan olduğunu söylemişlerdir. Diğer bir bulguda ise öğretmen adayları sanat dallarının sanat konularının öğretimindeki etkililiğine dair hem görsel hem işitsel sanatların sanat konularında etkili öğretime yardımcı olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını öğrenmesini önemli gördüklerini, sanat konularını derslerde, özellikle tarih konularının ve sosyal bilimlerin öğretilmesinde yardımcı bir güç olması bakımından, genel kültür bakımından ve kültürel mirasa, ulusal bilince, evrensel değerlere katkısı bakımından önemli gördüklerini dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları ayrıca sosyal bilgiler derslerinde sanat konularının öğretilmesini sosyal bilgiler dersinin içeriğini ve hitap ettiği yaş grubunu göz önünde bulundurarak önemli gördüklerini söylemişlerdir. Diğer bir bulguya göre öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin yanı sıra eğitim fakültelerinin

diğer sözel alan öğretmenliklerinde de sanat konularının öğretimini içeren derslerin zorunlu olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayları sanat eğitiminin erken yaşlarda başlaması gerektiğini böylece daha etkili olacağını dile getirmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları sanat konuları ve öğretimi ile ilgili olumlu yönde bildirdikleri görüşlere rağmen kendilerinin sanat konuları ve sanat konularının anlatımındaki yeterliliklerini orta ve altı olarak değerlendirmişlerdir. Bunun sebebini ise bugüne kadar böyle bir eğitim almamış olmaları ve bilgi düzeylerinin yeterli olmaması olarak göstermişlerdir. Öğretmen adayları Sanat ve Estetik dersinden istifade ettiklerini, sosyal bilgiler öğretmeni olduklarında sanatı sınıflarında neden ve nasıl kullanacaklarını öğrendiklerini fakat sanat konularını anlatma konusunda henüz eksiklerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bulgulara göre ayrıca öğretmen adaylarının sanat konularına ve sanat konularının öğretimine yönelik bakışlarının büyük oranda olumlu yönde değiştiğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ilk olarak öğretmen adaylarının sanata dair algılarının iyi bir düzeyde olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre ayrıca öğretmen adayları, ilköğretim sosyal bilgiler dersleri içerisindeki sanat konularının öğretimine gerekliliğine inandıklarını fakat sanat konularını anlatma konusunda kendilerini fazla yeterli görmediklerini, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularında kendilerini yetiştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre son olarak çalışmanın yapıldığı “Sanat ve Estetik” dersi kapsamında öğretmen adaylarının sanat konularına yönelik görüşlerinin büyük oranda olumlu yönde değiştiğini ve öğretmen adaylarının sanat konularını öğrendikçe daha fazla sevdikleri ve ilgilenmeye başladıklarını söylemek mümkündür.

İlköğretimde sanat konularının sosyal bilimler disiplinlerini öğretmedeki gücü düşünüldüğünde öğretmen adaylarının görüşleri, yeterlilikleri ve inançları önem kazanmaktadır. Sanat ve Estetik dersi sürecinde öğretmen adaylarında gözlemlediğimiz değişiklikler bu alana ne kadar az zaman ayrıldığını gözler önüne sermiştir. Öğretmen adaylarının derse karşı olan isteksizliği ve dersin onların gözünde “gereksiz, sıkıcı, vakit ve kredi dolduracak” yargıları dersin işleniş sürecinde büyük oranda pozitif yönde değişmiştir. Özellikle bulgular bölümünde de göze çarptığı üzere kız öğretmen adayları daha istekli ve pozitif başlarken, erkek öğretmen adaylarının görüşleri büyük oranda ders ilerledikçe pozitif yönde değişmiştir. Dersin başında “asla klasik müzik dinlemem beni bozar” yargıları etkinliklerle ve sanat eserlerinin hikâyelerini öğrendikçe olumlu

yönde değişmiştir. Araştırmada ulaşılan en önemli sonuç, öğretmen adaylarının sanat konularını tanıdıkça sanata ilgilerinin artması olmuştur.

Araştırmanın ve literatürün sonuçları incelendiğinde öncelikle ülkemizde sosyal bilgiler içerisindeki bu önemli gücü, sanat konularının öğretimini konu alan çalışmaların yapılması gerekliliği kendini göstermektedir. Birçok disiplini bünyesinde barındırdığı için sosyal bilgiler çoğu zaman zor ve sıkıcı bir ders olarak algılanmaktadır. Oysaki ilköğretimdeki en önemli derslerden biri sosyal bilgilerdir. Çünkü amacı topluma iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin konuları içerisinde sanat önemli bir güçtür. Literatüre bakıldığında son on yıldır sosyal bilgiler içerisindeki bu gücü kullanma girişimleri dikkat çekmektedir.

Öğretmen adaylarının sanata yönelik ön yargıları, sebepleri, ilgisizlikleri ve ilgilerini geliştirme yolları üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca yabancı literatürdeki örnekleri incelenerek farklı sanat dallarının hangi disiplinlerin öğretimine yardımcı olacağı üzerine çalışmalar yapılabilir. Öğretmen adayları için dört yıllık lisans eğitimlerinde iki kredilik Sanat ve Estetik dersinin bile onların sanat konularının öğretimine yönelik olumlu görüş geliştirmelerine yardımcı olduğu görülmüştür. Öyleyse öğretmen adaylarına sanat konularına ve öğretimine yönelik olumlu görüşlerini besleyecek seçmeli dersler önerilmelidir. Çünkü öğretmen adayları kendi yeterliliklerini zayıf bulmaktadırlar. Bu noktada sosyal bilgiler içerisinde sanat konularının öğretimi üzerine tekrar düşünüp, belirgin adımlar atılmalı ve bu akademik çalışmalarla desteklenmelidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarına "Sanat ve Estetik" dersinde ülkemizin sanat eserleri hakkında bilgi verilmeli, derslerinde öğrencilerine verecekleri örnekler gösterilmeli, kişilerin zihinsel, duyuşsal ve devinimsel gelişiminde sanatın ve sanat eğitiminin yeri, sanatın kültürle ilişkisi, sanat eğitiminde tarihi mekânların kullanımı ve müzelerin önemi anlatılmalıdır. En önemlisi de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrencilerine kazandırmaları hedeflenen sanat ve estetik duyarlılığı mutlaka kendilerinin kazanmış olmaları sağlanmalıdır.

Güzel sanatlar nesiller arasında kültürel bir köprü, kültürlü insan yetiştirmede önemli bir eğitim aracı, insanları ve ortak değerlerini bir arada tutan önemli bir bağıdır. F. Nietzsche'nin, "*Gerçek sanat eserleri, bir medeniyeti sonraki nesillere anlatan tanıklardır.*" sözü sanatın kültürel mirasa katkısını çok güzel ifade etmektedir. Fakat güzel sanatlar hep iyiyi, güzeli, olması gerekeni gösteren değil aynı zamanda topluma eleştirel gözle bakmayı ve baktığına yorum getirmeyi sağlayan ve toplumu bu açıdan da eğiten araçlardır. Sanatın toplumlar için önemine en güzel örneği yakın tarihimizde

görmek mümkündür. Cumhuriyetle birlikte birçok sahada inkılâplar yapılmış ve inkılâpların başarıya ulaşması özellikle bilim ve sanat alanındaki gelişmelere bağlanmıştır. “*Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür*” anlayışıyla arkeoloji alanında devlet bursuyla yurtdışında öğrencilerin eğitim almaları sağlanmış ve Anadolu’da yaşamış uygarlıkların bulunması ve incelenmesi için Türk Tarih Kurumunu kurulmuştur. Cumhuriyet’in ilk yıllarında kalkınma dönemi içinde olan bir toplumun okula, hastaneye, fabrikaya ihtiyaç duyduğu bir dönemde neden sanat alanındaki çalışmalara bu kadar önem verdiği, düşünülmesi ve ders çıkarılması gereken bir gerçektir. Bu gerçeğin ışığında Mustafa Kemal’in şu sözleri: “*Güzel sanatlarda muvaffakiyet, bütün inkılâpların muvaffak olduğunun en kesin delilidir. Bunda muvaffak olamayan milletlere ne yazıktır! Onlar, bütün muvaffakiyetlerine rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır* (1936, *Cumhuriyet Gazetesi*; Akt: *Kocaturk*, 1999: 153).” bugün ilköğretimde Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirmek isteyen öğretmenlerimizin kılavuzu olacak niteliktedir.

Kaynakça

- Akhan, N. E. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde “Sanat ve Estetik”.*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II*. R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Editörler). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Akın, N. O. (2006). *İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Estetik Öğretimi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Arpalı, F. S. (2008). *Türkiye’de Sanat Eğitimi Yöntemleri*. Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale.
- Artut, K. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*.6. Basım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Colley, B. M. (2012). Teaching Social Studies through the Performing Arts. *Educational Forum*, v76, n1, (pp. 4-12).
- Costa, A. (2005). Arts Integration in the Social Studies Classroom. Masters of Arts in Teaching. Social Studies Education. Wayne State University. Detroit. www.ted.coe.wayne.edu/sse/finding/costa.doc Erişim tarihi: 10 Ağustos 2012

- Delier, A. (2005). *Sanat Eğitiminde Disiplinler Arası Yaklaşımlar*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Düz, N. (2010). Çevrenin Sanatçı Yaratıcılığına Etkileri ve Sanat Eğitimi. *Akademik Bakış Dergisi*. S.19. (Ocak- Mart)
- Ercan, M. (2007). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarındaki Sanat Konularının Yeterliliği*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Erkan, A. (2010). Sosyal Bilgiler Disiplininde Sanat ve Sanat Eğitimi. *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. R. Turan, K. Ulusoy (Editörler). Ankara: Maya Akademi.
- Kocatürk, U. (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Manifold, M. C. (1995). *Art Education in the Social Studies*. ERIC Identifier: ED393787. <http://www.ericdigests.org/1996-4/art.htm> Erişim tarihi: 10 Eylül 2010
- MEB. (2007). *Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morris, R. V. and Obenchain, K. M. (2001). Three Methods for Teaching the Social Studies to Students through the Arts. *Canadian Social Studies*. http://www2.education.ualberta.ca/css/Css_35_4/Arsocstud_through_arts.htm Erişim tarihi:10 Ağustos 2012
- Shoob, S. and Stout, C. (2010). *Teaching Social Studies Today Teaching Social Studies Today Professional Development for Successful Classrooms*. Shell Education.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- YÖK (2013). Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Lisans Programı. https://www.yok.gov.tr/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,134/Itemid,88/ Erişim Tarihi: 02 Şubat 2013.